

CHARLES RICHEL

MINNESTECKNING.

Charles Albert Richet.

Av

Ragnar Granit.

(Med porträtt på särskilt blad.)

I en ålder av åttiofem år avled i december 1935 Finska Läkaresällskapets hedersledamot, professor CHARLES RICHEL. Redan år 1912 kunde RICHEL fira sitt 25-årsjubileum som professor i fysiologi vid Medicinska fakulteten i Paris och hyljades därvid av forskare från olika länder som en av medicinens klassiker. Från vårt land anlände en telegrafisk hyllning från ROBERT och CARL TIGERSTEDT, och flere formfulländade tal vittna om den uppskattning RICHEL's personlighet och gärning vunnit i hans hemland. Särskilt fängslande och väl förtjänt att bli ihågkommet vid hans död är ett uttalande av SHERINGTON:

Att hylla RICHEL »är att hylla fysiologins genius i dess mest graciösa, mest vältaliga och mest inspirerande gestalt — fysiologin så att säga omvandlad till poesi. Måste vi inte erkänna, att ingen i sina fysiologiska arbeten och tal visat prov på en sådan fantasins förmåga, utan att med ett uns öka eller minska den vetenskapliga sanningen. Vi kunna nästan betrakta CHARLES RICHEL som biologins popularisator för biologerna själva, ty den fulla innebörden av deras arbete och problem har icke sällan blivit klar först sedan han gett den uttryck.»

RICHET's rika och mångsidiga begåvning hade också förmånen att få den bästa skolning, som på den tiden kunde erbjudas en medicinare och fysiolog. Hans far var professorn i kirurgi i Paris, ALFRED RICHET. Bland hans läromästare möta vi namn som PASTEUR och BERTHELOT, en fysiologens klassiker som CLAUDE BERNARD och de framstående forskarna MAREY och CHAUVEAU. Helt naturligt fick därför RICHET's inställning till fysiologin den allmänna medicinska orientering, som utgör ett så karakteristiskt drag för hans forskning. Han var årsbarn med bakteriologins och serologins genombrott, humoralpatologins första trevande försök och den fysiologiska teknikens utveckling. Representanter för dessa strävanden voro hans lärare. RICHET's egen syn på fysiologin framgår av följande citat ur ett tal:

»Vi äro skaparna, förnyarna, revolutionärerna och de (medicinarna) få anpassa sig efter våra begrepp. Det är lyckligt, om dessa begrepp äro riktiga, värre om de äro falska: de medicinska teorierna återspegla alltid samtidens fysiologiska teorier. Medicin och fysiologi höra ihop. HIPPOKRATES, GALENUS, VAN HELMONT, humorallärans fäder, ha icke ansett det vara nödvändigt att skilja åt läran om livet och läran om sjukdomarna.

Och vi måste göra detsamma, kraftigt, bestämt. Det finns inte två biologier, läran om den sjuka och om den friska människan.»

Mot bakgrunden av RICHET's skolning och syn på fysiologin är det förståeligt, att han utförde just det experiment, som ledde till upptäckten av och uppställningen av begreppet *anafylaxi*, för vilket han år 1913 belönades med Nobelpriset. För dem som hålla före, att stora upptäckter bero på tillfälligheter, är RICHET's egen skildring av hur försöket kom till läröräk att taga del av:

»Under loppet av en segeltur i furst ALBERT av Monacos yacht uppmanade fursten och G. RICHARD P. PORTIER och mig att studera de giftiga egenskaperna hos de *Physalier* (ett släkte av havsanemoner), som man finner i de australiska vattnen. Sagt och gjort. På furstens egen jakt gjorde vi redan några rön, som visade den höggradiga giftigheten hos *Physalie*-filament (för ankor och kaniner). Efter återkomsten till Frankrike och

då jag icke kunde anskaffa *Physalier*, beslöt jag göra en jämförande studie av tentaklerna hos *Actinier*, som kunde erhållas i överflöd (*Coelenterata* som i vissa stycken närma sig *Physalierna*). — — —

Då vi försökte bestämma den toxiska dosen hos vatten-extrakten, sågo vi genast, att det var nödvändigt att vänta några dagar med att draga slutsatser; ty många hundar dogo först den fjärde eller femte dagen eller ännu senare. Vi fortforo alltså att sköta de hundar, som erhållit en otillräcklig dos och till följd därav icke dött: ty vi ville använda dem för ett andra försök, efter det de återhämtat sig helt och hållet.

Men se, då yppade sig en oförutsedd omständighet. Dessa hundar hade förvärvat sig en höggradig överkänslighet och gingo vid svag dosering under på några minuter.»

Liknande erfarenheter hade tidigare gjorts av MAGENDIE (1839), BEHRING (1893), KOCH (1890), ja, av RICHER själv och många andra, men först då klarnade för RICHER upptäckstens värde som generalisation i stor skala och som förklaring till en hel del hittills förbisedda fenomen och iakttagelser. Dels var experimentet översiktligare än de tidigare försök som gett liknande resultat, men främst var det likväl RICHER's geniala intuition, som omedelbart såg bärvidden av den nya upptäckten, därvid understödd av en utomordentlig skolning. Tarvas ytterligare bevis för detta påstående, så är det nog med att hänvisa till ett försök som RICHER omnämner i förbigående, och som utförts i avsikt att undersöka, om det fanns vad man kunde kalla en individuell anafylaxi mellan medlemmarna av ett släkte. RICHER ersatte 10 procent av en hunds blod med blodet från en annan hund, och någon tid därefter ånyo 10 procent, utan att den behandlade hunden dock visade några tecken på en rubbning i sitt välbefinnande. Men uppenbarligen har den forskare, som redan vid sekelskiftet utförde ett dylikt försök, varit fjärrsynt i sin tankevärld, ty samma problem har ånyo rullats upp av blodgruppsforskningen. Ännu den dag i dag stå överkänslighetens många problem i centrum av klinisk forskning. Allt detta hade RICHER mycket väl klart för sig, och han inskränkte sig ingalunda till att presentera sina resultat blott som en varning mot upprepade

injektioner av dylika ämnen. Hans berömda arbete *L'Anaphylaxie* karakteriseras av just de egenskaper, som SHERRINGTON så träffande gett uttryck åt.

I och med upptäckten av anafylaxin kan RICHEL göra anspråk på att räknas som en av seroterapins och immunitetslärans grundläggare, må vara att anafylaxin formellt kan definieras som motsatsen till immunitet, men han har även med andra försök bidragit till utvecklandet av detta forskningsområde. Två år innan BEHRING med sådan framgång upptog seroterapin i kampen mot difterin, hade RICHEL och HÉRICOURT visat, att i blodet hos immuniserade djur funnos substanser, som hade egenskapen att överföra immunitet. År 1887, ett år före grundläggningen av PASTEUR-institutet, gav RICHEL en seruminjektion åt en människa.

Men icke blott på områden, som numera skulle räknas till bakteriologin eller serologin, har RICHEL gjort en personlig insats. Hans fysiologiska undersökningar, flere av dem stora arbeten, omfatta magsaftens kemiska sammansättning, nerv- och muskelfysiologi, värmeregulationen, ja, till och med en värdefull avhandling från synsinnets område, som författaren till dessa rader en gång haft anledning åberopa. Tillsammans med sin son har han utgett en stor lärobok, *Traité de Physiologie médico-chirurgicale*.

En fängslande bok, där RICHEL's stilistiska mästerskap och vetenskapliga klarsyn gör sig gällande på ett alldeles nytt område, är hans *Allmänna psykologi*, som även finnes översatt till svenska. Arbetet utgör ett försök att ersätta de psykologiska begreppen med fysiologiska ekvivalenter och ställer upp krav på psykologisk forskning, som sedermera realiserats av den behaviouristiska skolan. Med skäl kan RICHEL sägas ha angett nya riktlinjer för forskningen även på detta område.

Forskarens liv förflyter visserligen i yttre motto händelselöst, och det är ofta ingen lätt sak att på avstånd bakom verket skönja det andliga liv, som pulserat bakom de lärda uttrycken i avhandlingarna. Men redan mångsidigheten i RICHEL's gärning bär vittne om ett rikt skapande inre liv. Han har uppträtt som dramatisk författare och fått två verk »Socrate» och »Circé» uppförda på Odéonteatern i Paris. Han var presi-

dent för *Society for Psychical Research* i London, och i den egen-
skapen har han ivrigt arbetat för ett vetenskapligt studium
av de *metapsykiska* fenomenen. Termen är RICHET's och i
tvenne stora arbeten har han försökt uppdraga riktlinjer för
undersökningen av dessa egendomliga fenomen, vilka han
vägrar att utan vidare avfärda som synvillor eller taskspelar-
fintligheter. Han har vidare gett ut dikter och arbeten i filo-
sofiska frågor.

Med särskild värme har RICHET omfattat fredsfrågan, och
han var en lidelsefull fiende till kriget. Men så högt skatta-
des hans andes storhet och oförvitlighet, att marskalk FOCH
förrättade ceremonin, då hederslegionens storkors år 1926 till-
delades honom på Franska vetenskapsakademin.
